

## EEN SCHILDERIJENTENTOONSTELLING

Precies veertig jaar geleden, in 1973, was er in het Antwerpse ICC (Internationaal Cultureel Centrum) een merkwaardige tentoonstelling te zien met een al even merkwaardige titel: 'Een schilderijtentoonstelling van een aantal schilders die wellicht het schilderij als mogelijkheid onderzoeken'. De tentoonstelling was het jaar voordien in Parijs samengesteld door Michel Claura en René Denizot. Met radicaal werk van Daniel Buren, Alan Charlton, Gorgio Griffa, Bernd Lohaus, Brice Marden, Agnes Martin, Blinky Palermo, Robert Ryman en Niele Toroni bood ze een indrukwekkende staalkaart van wat kort daarna omschreven zou worden als 'fundamentele schilderkunst'. De expositie maakte zo'n 'uitgeklede' indruk, dat de pers er bijzonder kritisch op reageerde. Bovendien kon ICC-directeur Flor Bex tijdens het terugtransport van de werken met hand en tand aan de sceptische douane-beambten gaan uitleggen dat de grijze monochromen van Charlton in de transportkisten wel degelijk échte kunstwerken waren (en dientengevolge ook voor een hoog bedrag verzekerd waren).

Op diverse vlakken kan 'Een schilderijtentoonstelling...' als een 'Ground Zero' van de schilderkunst bestempeld worden. De lege doeken, de verzelfstandigde spieramen, de repetitieve verftoetsen en de monochrome vlakken definieerden het schilderij als dat wat het puur fenomenologisch gezien ook was: een stug object, al dan niet met verf besmeurd. De conceptuele kunst had komaf gemaakt met het traditionele kunstobject. Schilderen was verdacht. Wie het nog deed, deed het ofwel tongue-in-cheek of deconstruerend. In dezelfde periode was de jonge schilder Thé van Bergen, pas afgestudeerd van het Hoger Instituut aan de Antwerpse academie, op een gelijkaardige wijze bezig met het 'onderzoeken van het schilderij als mogelijkheid'. Enkele jaren later, in 1980, exposeert hij zelf in het ICC. Hij neemt er deel aan de groepstentoonstellingen 'Voorstel/Voorstelling omtrent leesbaarheid' en aan "1980". Dat jaar markeert een kantelmoment: internationale tentoonstellingen wijzen op een comeback van figuratieve en expressionistische schilderkunst.

Deze golf raast ook over België: waar het ICC in 1980 nog analytische en fundamentele doeken toonde, presenteert het een jaar later een lichtung 'nieuwe figuratieven' in de expositie 'Picturaal 1. Recente schilderkunst in Vlaanderen'. Het avant-gardistisch objectivisme van de analytische richtingen schijnt weer uit de publieke aandacht geweken ten voordele van een expressief schilderen, heet het in de infobrochure. Van Bergen moet wat geworsteld hebben met deze plotse paradigmakanteling, want in 1981 participeert hij aan geen enkele schilderijtentoonstelling, en dat terwijl het 'nieuwe schilderen' volop in de lift zit. Wanneer hij het jaar daarop met nieuw werk vertegenwoordigd is in de door Flor Bex samengestelde tentoonstelling 'Het Picturaal Verlangen', blijkt hij een van de weinige 'niet-figuratieve' schilders. Met het werk 'Vijf horizontale streken' speelt hij bij nader inzien echter een dubbelzinnig, tautologisch spel met abstractie, materialiteit en representatie. En die ambiguïteit kenmerkt zijn werk tot op vandaag.

Vandaag, vier decennia na 'Een schilderijtentoonstelling...' en drie decennia na 'Het picturaal verlangen' blijkt schilderkunst steviger dan ooit verankerd in de kunstactualiteit. Het medium heeft zich gaandeweg een soort 'buitenspelpositie' toegeëigend. Terwijl trends komen en gaan, hoeft de schilder zich vandaag eigenlijk weinig zorgen te maken over de toekomst van 'zijn' medium. Daarvoor is het schilderij in de loop van de 20ste eeuw nèt iets te veel dood én springlevend verklaard. Daarom ook kan 'Close Contrast' niet gëinterpreteerd worden als een zoveelste 'legimatietentoonstelling' die het wat vermoeide schildermedium geloofwaardigheid moet verschaffen. Thé van Bergen inviteerde drie schilders van een jongere generatie waarmee hij, zowel op persoonlijk als op artistiek vlak, affiniteit voelt. Toevallig of niet, zijn Vincent Geyskens, Nick Andrews en Tom Poelmans net als van Bergen zelf, allen oud-studenten van de Antwerpse academie/Hoger Instituut. Deze eerbiedwaardige instelling herdenkt in 2013 haar 350-jarig bestaan.

In de diverse terugblikken die daarmee samengaan, duikt de naam van schilder en docent Fred Bervoets regelmatig op. Voor vele oud-studenten van de academie (en niet alleen schilders) betekende Bervoets, die doceerde van 1992 tot 2007, een belangrijke mentor. De tentoonstelling 'Welcome Home. Hommage aan Fred Bervoets' die in 2007 in het M HKA

plaatsvond, was daar het indrukwekkende bewijs van. Zowel Vincent Geyskens als Nick Andrews werkten er actief aan mee. Tom Poelmans heeft Bervoets enkel als gastdocent ervaren, net zoals hij begeleiding kreeg van Thé van Bergen, die zelf regelmatig te gast was in de Antwerpse academie om er schilderstudenten te begeleiden. Nu is er op artistiek vlak wellicht geen groter verschil te noteren dan tussen de picturale praktijken van Bervoets en die van van Bergen. Waar de eerste met zijn monumentale, narratieve werken bestempeld kan worden als een hardcore expressionist, leunt de enkele jaren jongere van Bergen eerder aan bij het postmodernisme. Het subtiële spel met codes, conventies en technieken liggen hem beter dan het grote gebaar.

Interessant is dan ook de vaststelling dat de drie door van Bergen uitgenodigde schilders opereren in het veld tussen deze uitersten. Waar Vincent Geyskens een eerder 'afstandelijke' en deconstruerende omgang met het schilderij koestert, zie je bij zijn leeftijdgenoot Nick Andrews een meer 'directe' en een minder problematiserende aanpak. In het oeuvre van Geyskens wordt het geschilderde beeld op diverse wijzen (zowel conceptueel, iconografisch als fysiek) bevraagd.

Door zijn collagetechnieken en experimentele acchrochages vertoont het schilderij zich als een 'beschadigd' en getaand medium. Andrews daarentegen zet het schilderen doeltreffend in als een efficiënt narratief instrument. In zijn intieme scènes en monumentale tableau's worden biografische anecdotes en ervaringen uitgespeeld tegen – al dan niet geëxpliciteerde- kunsthistorische referenties zoals het oeuvre van Cézanne en het fauvisme.

Tom Poelmans tenslotte opereert in een soort picturaal niemandsland. Zijn doorgaans kleine schilderijen fungeren als picturale speldeprikken bij de tradities van de schilderkunst, maar lijken te ontsnappen aan elk conceptueel of picturaal kader. Om 'stijl' lijkt hij zich alvast niet te bekommeren. Repetitieve, abstracte, haast pijnlijk 'decoratieve' composities duiken op naast hyperfiguratieve scènes waarin tekstballonnen en bijschriften elke vorm van 'serieus' lijken te ondermijnen. De schilderijen van Geyskens, Andrews en Poelmans belichten dus zeer verschillende wijzen waarop het oeroude medium in het heden kan staan. Wat deze drie schilders én Thé van Bergen met elkaar bindt, is de aandacht voor de materiële structuur en de fysieke textuur van het schilderij. De mogelijkheden van de picturale materie, het objectkarakter van het op een spieraam gespannen doek, het reliëf dat zich organisch of geometrisch aftekent... alle staan ze in het teken van de erkenning én de waardering van het schilderij als een weerbarstig, fysiek ding. De diverse schilderijen in 'Close Contrast' zijn dan ook geen afbeeldingen maar 'beelddingen'. Het aftasten van de picturale grenzen gaat hand in hand met een fascinatie voor het medium zelf. 'Close Contrast' is dan ook een 'schilderijtentoonstelling van een aantal schilders die wellicht het schilderij als mogelijkheid onderzoeken', maar dan een die op elk moment getuigt van een niet aflatend 'picturaal verlangen'.

Johan Pas, Ekeren-Antwerpen, December 2013

## **CLOSE CONTRAST**

*opening 11.01.14, 17u  
door dhr. Ernest Van Buynder  
artist talk 16.02.14, 15u  
moderator dhr. Johan Pas*

*Pictura  
Voorstraat 190-192  
3311 ES Dordrecht*

Johan Pas, Ekeren-Antwerpen, December 2013